

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ו נ ו ת ל ע י ד ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ע ר ו כ י ם ב י ד י נ ח מ ת ל י ב ו ב י ן ש נ ת ה ע ש ר י ם

ו ר ש ב (תשכ"א)

פרק מ'

א. ז' וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדוניו לאמור: מדוע פניכם רעים היום.

רמב"ן ז"ל וישאל את סריסי פרעה

היה ראוי שיאמר הכתוב "וישאל אותם לאמור": אבל האריך כי רצה לספר בשבח יוסף, שהיה בער עבד ושאל לשני שרים גדולים, והם בבית אדוניו אשר שם הוא, והיה כל אחד יכול לצוות לשאת את ראשו מעליו, ולא פחד מהם מלשואל אותם ולומר להם דעתו בפחדו, כי במחשבתו; שאלו במלש שר האופים היה תולד אותו.

אור-חיים ז"ל וישאל את סריסי פרעה

...נראה כי יתן הכתוב טעם לשאלת יוסף לשני השרים: "מדוע פניכם רעים", כי אין זה מחלכות דרך ארץ לבקש לדעת מחשבות הגדולים. וזהו אמרו: "וישאל יוסף את סריסי פרעה" פרושו: הגם שהוא יוסף, כידוע הוא עבד והם סריסי המלך, אף על פי כן - שאלם! והטעם אשר אתו בבית הסהר" יש בזה שני טעמים: האחד, כי להיותם עמו במשמר חש כי זעמם עמו הוא, והשני, כי לצד שהם אתו במשמר כל הפנים שווים, ויכולם יקראו אסורים. ולצד זה לא חש לגדולתם. ועוד שהיו "בבית אדוניו" ואפשר שנוגע דעף זה לאדונו, ושאל כמספט עבד נאמן לאדוניו לפקח בעניניו. ולזה שאלם: "מדוע פניכם רעים היום?" דקדק לומר "היום", כי אין לומר שפניהם רעים לצד אוסרם בבית המשמר, כי דבר זה אינו חדש והיה להם להיות כן גם מאתמול, גם משלשום.

(1) מה חקטנים חסונים בפסוקנו מאותם רצו ליישב?

א. א. 2) השנה לדברי הרמב"ן כאן את דבריו בפרשתנו ל"ס ח' ז"ל וישאל ויאמר אל אשת אדוניו: ספר הכתוב כי מאן לעשות כרצונה, אע"פ שהיא גברתו אשת אדוניו, והוא ירא ממנה, כי היה ירא את חסם יותר, וזה טעם "אל אשת אדוניו". במה יש בדברי הרמב"ן האלה סעד לדבריו במקומנו?

ב. א' ח' חלום חלמנו ופותר אין אותו.

רמב"ן ז"ל וטעם ופותר אין אותו: אין מודיע העתיד ממנו. וייתכן ששלחו לקצת חקטנים בבקר; או שהיו אנשים עמם בבית הסוהר, ואין פותר אותו; או שאמרו: ואין בעולם פותר אותו כפי רעתנו, כי בעלם הוא מאד.

חמט דברי ופותר אין אותו: כדרך הנחשמים במאסר, שאין מניחים אנשים זרים לשם, על כן לא יכלו לקרוא להם פותר.

במה להכריע בין הפרושים השונים על פש לשון הכתוב

חטות: מ' ח' - ופותר אין אותו
מ"א ח' - ואין פותר אותם
מ"א ס"ו - ופותר אין אותו.

ג. א' ח' אלא לאלוהים טהרונים ספרו בא לי.

רמב"ן ז"ל וטעם "אלא לאלוהים פתרוניהם", כי פתרון החלומות לשם הוא, כי הוא יודע העתיד, ונראה בחלום מה יחיה למי שירצה, ואם אני אפתור אותך לטוב או לרע, לא יועיל ולא יזיק; ואחר שהדבר כן - ולשם פתרון כל החלומות, אל תחששו שתספרו חלומותיכם לי, ו"כל החלומות חולכים אחרי הפה" (ברכות נ"ה ע"ב) דעת יחיד הם.

רמב"ן ז"ל

אלא לאלוהים פתרוניהם: אמר רבי אברהם (אבן-עזרא), כי יאמר, כי חקטנים העתידים לבוא בחלומות לאלוהים הם, כי הוא לבדו המחליט והמודיע העתיד והוא העושה שלום וברא רע, ואין בדבורי לבם תועלת או הפסד. וזה אמר, שלא יענישוהו אם תבוא להם רעה, או כדי שיספרו אותם אליו ולא יבזוהו. ואם כן - אין למלת "הלא" בזה טעם. ואולי היה פרושו כמו "הנה" אמר: הנה לאלוהים לבדו פתרוניהם ולא לאדם פותר. והנכון בעיני כי יאמר: הלא לאלוהים פתרוניהם בכל החלומות חלומים וחטות, והוא יכול להודיע פתרון חלומכם, ואם הוא בעלם בעיניכם - "ספרו בא לי", אולי יסר בעיניו לגלות סודו אלי.

(1) מה קשה לחם בפסוקנו?

2x) בגד איזו דעה מוטעית של חשונים בענין פתרון החלומות מופנים דברי יוסף לדעת הראב"ע ובגד איזו דעה מוטעית חס מופנים לדעת הרמב"ן?
(3) חסבר את מאמר ר' אלעזר בבבלי ב"ה שהובאו בדברי ראב"ע.
(4) למה לו לראב"ע להדגיש שממנו זה אינו אלא דעת יחיד?

(ויטב חס"א)

ד. י"ד: כי אט זכרתיך כאשר ייטב לך.
ועשית בנא עמדי חסד
וזכרתני אל פרעה
והצאתני מן הבית הזה

כ"ג: ולא זכר טר המטקים את יוסף ויטכחו.

בראשית רבה פ"ט (תהלים מ' ה') "אשר הגבר אשר סם ה' מבטחו" - זה יוסף, (סם) -
"ולא פנה אל רהבים" - על ידי שאמר לטר המטקים (בראשית מ' י"ד) "זכרתני..."
והזכרתני", בתוספו לו שתי טנים (בבית הסתר) "ויהי מקץ סבתים זמיט".

רש"י מ' כ"ג: ויטכחו: לאחר מכן, מפני שתלה בן יוסף לזכרו, הוזקק להזות
אסור שתי טנים, שנאמר (תהלים מ' ה') "אשרי הגבר אשר סם ה' מבטחו ולא פנה
אל רהבים" - ולא בטח במצרים הקרובים "רהב".

ר' אברהם בן הרמב"ם: (יצא לאור לונדון הסי"ח) תרגום מערבית ע"י ויזנברג
(תוצאת דור טוון). ואמר סבטיל שתלה יוסף בסר המטקים בבקשת החצלה נעם
שטכח אותו טר המטקים שתי טנים. ואין רחוק סיהיה דוגמת בטחון זה בבטח
ודם מן הדברים אשר בתם גנות על הצדיק דוגמתו של יוסף...
ואפטר שלא תהיה עליו גנות בזה, שהרי אטיהיה בטחון של המאמין שלם בלבו,
לא יגרע בטחוננו אם יסתמס בסיבות הרגילות. ויעקב, עליו הסלום, כבר בטחמס
במנחה להנצל מן עשו, ויצחק נטחמס באמירתו על דבקה "אחותי היא" (בר' ס"ו
ז') להנצל מן אבימלך ועשו, וכזה אברהם על סרה (י"ב י"ג; כ' ב') ואין נחמס
על אחד מהם גנות.

ומה טבתאחר יוסף לצאת וטכח אותו טר המטקים שתי טנים מוא סהמתינ עו
טמגינע זמן של מתיר אסורים קצב בו את יציאתו כמו שאמר בזה בתהלים
(ק"ה י"ט כ') "ענו בכבל רגליך ברזל באה נפטו עד עת בוא דברו... סלח סלח
ויתירחו, מוטל עמים ויפתחוהו, סמו אדון לביתו ומוטל בכל קנינו" ויהי
יציאתו בזמן שהיה לפרעה צורך בו, סעל ידיו זה יצא להיות טר נכבד קרוב
לסודינת המלך, היפך יציאתו ע"י תמלצתו של טר המטקים בעשו, כן ביאר זה בן
טפני ד"ל (=ר' שמראל בן תפני גאון במאה קי"א).

1) מה הן שתי התפיסות במעשה יוסף (= בקסתו את טר המטקים)
(תורה לדברי המדרס את דברי בשל עקת יצחק בהסתדלות
יעקב לפני עשו - גליהן ויטלה תשט"ו).

2) חסבר בדברי בראשית רבה דלעיל את המלים "זה יוסף" סנתקסו
בהם מפרטי המדרס!

ה. טאלת סגנון

המנהג ע"י כ"ל ויקח אדוני יוסף אותו ויתנתה אל בית הסתר
ויהי טם בבית הסתר.

מ' ג': ויתן אותם במסגר בית טר המטחים אל בית הסתר

ט' ח': אשר אסורים בבית הסתר

מ' ט"ו: כי גונב גונבתי מארץ העבריו וגם פה לא עשיתי
מאומה, כי טמו אותי בבור.

חסבר, מדוע נקרא "בית הסתר" רק בפסוק ט"ו בכדורי "בור" ולא נקרא כן
בכל פרקנו בטאר פסוקים?

חשאלות המטומנות x קטות והמטומנות xx קטות ביותר, יפתור כל-אחד לפני הבנתו.

שאלות וגם תשובות יט לשלוח לד"ר נחמס ליבוביץ, שכונת קרית-מטה, ירושלים